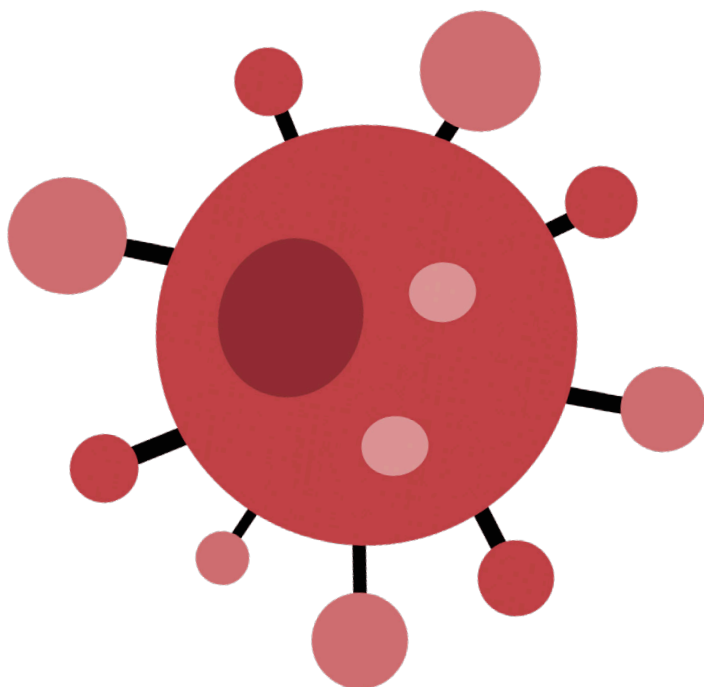

FEHÉR KÖNYV A COVID-19-JÁRVÁNY TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HATÁSAIRÓL

K | T | I
Közgazdaságtudományi
Intézet

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

FEHÉR KÖNYV A COVID-19-JÁRVÁNY TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HATÁSAIRÓL

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont,
Közgazdaságtudományi Intézet

SZERKESZTETTE:

Horn Dániel és Bartal Anna Mária

FEJEZETSZERKESZTŐK:

Bíró Anikó és Elek Péter (1. fejezet), Bartal Anna Mária (2. fejezet),
Varga Júlia (3. fejezet), Kónya István (4. fejezet)

Olvasószerkesztő: Székács István

Tördelőszerkesztő: Fábián Attila

SZAKMAI LEKTOROK:

Ferenci Tamás (1. fejezet), Földi Rita (2.1. fejezet), Dávid Bea (2.2. fejezet),
Lannert Judit (3. fejezet), Scharle Ágota (4. fejezet)

SZERZŐK:

ADAMECZ ANNA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és University
College London Social Research Institute

BÁRDITS ANNA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Central European
University

BARTAL ANNA MÁRIA, Önkéntes Szemle

BÍRÓ ANIKÓ, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

BOZA ISTVÁN, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

CSILLAG MÁRTON, Budapest Intézet és Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutató-
központ

ELEK PÉTER, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapesti Corvi-
nus Egyetem

GÁSPÁR ATTILA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

HADHÁZI ÉVA, Károli Gáspár Református Egyetem, Reziliens Fejlődés-Pozitív Kutató-
csoport

HAJDU TAMÁS, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

HERMANN ZOLTÁN, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapesti
Corvinus Egyetem

HOLB ÉVA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapesti Corvinus
Egyetem

HORN DÁNIEL, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapesti
Corvinus Egyetem

KARSAI MÁRTON, Central European University és Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet

KHAYOUTI SÁRA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
KISFALUSI DOROTTYA, Társadalomtudományi Kutatóközpont
KOLTAI JÚLIA, Társadalomtudományi Kutatóközpont és Eötvös Loránd Tudományegyetem
KÓNYA ISTVÁN, Budapesti Corvinus Egyetem és Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
KÖLLŐ JÁNOS, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
KÖVESDI ANDREA, Károli Gáspár Református Egyetem, Reziliens Fejlődés-Pozitív Kutatócsoport
KREKÓ JUDIT, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapest Intézet
LÁSZLÓ TAMÁS, Eötvös Loránd Tudományegyetem
LIGETI ANNA SÁRA, Pécsi Tudományegyetem
LUKÁCS J. ÁGNES, Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék
MAYER BALÁZS, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
MESSING VERA, Társadalomtudományi Kutatóközpont és Central European University
MOLNÁR GYÖNGYVÉR, Szegedi Tudományegyetem
PETŐ RITA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
REIZER BALÁZS, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Budapesti Corvinus Egyetem
RÖST GERGELY, Szegedi Tudományegyetem
SEMJÉN ANDRÁS, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
SZABÓ-MORVAI ÁGNES, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont és Debreceni Egyetem
TÖRŐ KRISZTINA, Károli Gáspár Református Egyetem, Reziliens Fejlődés-Pozitív Kutatócsoport
VARGA JÚLIA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
VARGA KINGA, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	7
1. A COVID-19-JÁRVÁNY EGÉSZSÉGÜGYI VONATKOZÁSAI	
<i>Fejezetszerkesztő: Bíró Anikó, Elek Péter</i>	11
1.1. Koronavírus-esetszámok és -halálozás (<i>Hajdu Tamás, Krekó Judit</i>)	13
1.2. A COVID-19-járvány hatásai az egészségügyi ellátórendszerre és az egészségi állapotra (<i>Bárdits Anna, Elek Péter, Mayer Balázs</i>)	23
1.3. A COVID-19 elleni védőoltással kapcsolatos attitűdök a magyar társadalomban (<i>Ligeti Anna Sára, Karsai Márton, Koltai Júlia, Röst Gergely</i>)	33
1.4. A COVID-19 fertilitásra és szülési eseményekre gyakorolt hatása (<i>Szabó-Morvai Ágnes</i>)	43
2. A COVID-19-JÁRVÁNY EGYÉNI ÉS KÖZÖSSÉGI VONATKOZÁSAI	
<i>Fejezetszerkesztő: Bartal Anna Mária</i>	49
2.1. Egyéni pszichés változók vizsgálata a COVID-19-járvány idején (<i>Kövesdi Andrea, Hadházi Éva, Törő Krisztina</i>)	52
2.2. A COVID-19-járvány hatása a közösségi rezilienciára (<i>Bartal Anna Mária, Lukács J. Ágnes, László Tamás</i>)	68
2.3. Az egyéni és a közösségi reziliencia összefüggései (<i>Kövesdi Andrea, Bartal Anna Mária, Lukács J. Ágnes, László Tamás</i>)	99
3. A COVID-19-JÁRVÁNY HATÁSA AZ OKTATÁSRA	
<i>Fejezetszerkesztő: Varga Júlia</i>	105
3.1. A távolléti oktatás időtartama, az iskolák, pedagógusok és diákok felkészültsége, tanulási elmaradás a pedagógusok véleménye szerint (<i>Holb Éva, Khayouti Sára, Kisfalusi Dorottya, Messing Vera, Varga Kinga, Varga Júlia</i>)	108
3.2. A koronavírus-járvány okozta rendkívüli oktatási helyzet hatása a tanulói teljesítményekre (<i>Hermann Zoltán, Molnár Gyöngyvér</i>)	130
3.3. Fiatalok az iskolában és a munkaerőpiacon a COVID-19-járvány alatt (<i>Adamecz-Völgyi Anna</i>)	137
3.4. Egy hazai jó gyakorlat (<i>Molnár Gyöngyvér</i>)	142
3.5. Külföldi jó gyakorlatok (<i>Holb Éva, Semjén András</i>)	145

4. A COVID-19-JÁRVÁNY MUNKAERŐPIACI VONATKOZÁSAI	
<i>Fejlesztésszerkesztő: Kónya István</i>	151
4.1. Munkaerőpiaci következmények (<i>Köllő János</i>)	154
4.2. Állásvesztés és állásváltás (<i>Boza István, Kónya István és Krekó Judit</i>)	178
4.3. Bukkanók az emelkedőben? – A bérstruktúrát ért sokkok 2020 óta (<i>Gáspár Attila és Reizer Balázs</i>)	195
4.4. Az otthoni munkavégzés lehetőségei Magyarországon (<i>Pető Rita</i>)	204
4.5. Az egészségügyi foglalkozásokban dolgozók egészségi és foglalkoztatási helyzete (<i>Bíró Anikó, Csillag Márton</i>)	213
HIVATKOZÁSOK	225

3.4. Egy hazai jó gyakorlat

MOLNÁR GYÖNGYVÉR

2020 tavaszán kényszerültek először a magyarországi iskolák a folyamatos, több hónapra át tartó távolléti oktatás bevezetésére. Ezt legnehezebben az alsó tagozaton lehetett kivitelezni, ezért már akkor feltételezhető volt, hogy a későbbiekben ott számíthatunk a legjelentősebb tanulási veszteségre. A különböző platformokon megvalósult frontális oktatás nem azonos a digitális oktatással, aminek hatékony megvalósítása nemcsak infrastrukturális kérdés, hanem pedagógiai, módszertani kihívás is (Molnár és szerzőtársai, 2020). A siker nem feltétlenül azon múlik, hogy milyen technológiai eszközök integrációja valósul meg, sokkal inkább a digitális eszközök használata, a személyre szabott magas minőségű tanulás lehetőségének megteremtése a lényeges.

A tanulási veszteségek csökkentése érdekében a Szegedi Tudományegyetem Oktatásméleti Kutatócsoportjának, valamint az MTA-SZTE Képességfejlődés Kutatócsoportjának munkatársai egy gyűjtőoldal¹⁴ segítségével az oktatás összes szereplője számára azonnal hozzáférhetővé tették digitális fejlesztéseiket, felgyorsították az óvodapedagógusok iskolakezdést támogató munkájára irányuló,¹⁵ valamint a pedagógusok számára az olvasás-szövegértés, matematika és természettudományok tanítását segítő online elérhető eszközök¹⁶ fejlesztését. Emellett további, a 2020-as tavaszi időszak 1–4. évfolyamos tantervi követelményeire és tankönyvi tartalmára építő, személyre szabott fejlesztést támogató programok kidolgozását kezdték el. A kutatás célja egyrészt óvodapedagógusokat és tanítókat bevonva olyan fejlesztő programok kidolgozása, melyek bizonyítottan hatékonyan fejlesztik a kisiskolás diákok olvasási-szövegértési képességét és matematikatudását, kiemelten törekedve a tavaszi időszakban bevezetett távolléti oktatás során esetlegesen felhalmozott tanulási veszteségek kompenzálására, másrészt az online

¹⁴ <http://edia.hu/digitalis-kihivas/>

¹⁵ <http://ovi.edia.hu/> – A sikeres iskolakezdéshez szükséges olvasási és számolási előképességek fejlesztését támogató, tabletre optimalizált (nagy elemek, főképp kattintáson és „húzd és vond” műveleteken alapuló, minden esetben hangszóró segítségével meghallgatható feladatok), több mint 2250 tételből álló feladatbank. A feladatokból igény szerint azonnali visszacsatolást adó tesztek, illetve fejlesztő tesztek állíthatók össze.

¹⁶ <http://teszt.edia.hu/> – Az eDia rendszer fejlesztésének eredeti fő célja az 1–6. évfolyamos diákok tanulásának támogatása, az őket tanító pedagógusok munkájának segítése. A rendszer funkciói lehetővé teszik számukra, hogy objektív viszonyítási pontok mellett lássák diákjaik teljesítményét a matematika, az olvasás-szövegértés és a természettudományok területén (Molnár et al., 2021). Az online platform adatfelvételtől függően szöveges, egyénre szabott visszacsatolást biztosít a diákok különböző tudás- és képességfejlettségi szintjeiről: arról, hogy mennyire sajátították el a tankönyvekben szereplő ismereteket, mennyire tudják az elsajátított ismereteket alkalmazni, és végül arról, hogy milyen fejlettek gondolkodási képességeik az adott terület vonatkozásában. A rendszer tanórai integrációját segíti az eDia tanári teszt modulja, ahol a pedagógusok saját maguk is összeállíthatnak mérő és/vagy fejlesztő teszteket az eDia rendszerben elérhető 50 000 item segítségével.

térben megvalósuló hátránykompenzáció sajátosságainak, előnyeinek és korlátainak feltérképezése.

A tanulási veszteségek csökkentésének számos lehetősége adott. Az egyik módszer a megfelelő ideig tartó, személyre szabott/szabható technológiaalapú fejlesztés. A továbbiakban bemutatott kontrollcsoportos kutatássorozat eredményei ezt az állítást igazolják hazai környezetben. Lehetséges a távolléti oktatás során felhalmozott tanulási veszteségek mérséklése, sőt megfelelő ideig tartó és módszereket alkalmazó kompenzáció esetén azok pótlása is megvalósítható. Azaz játékos, technológiaalapú, azonnali visszacsatolást biztosító, módszertanilag megfelelően felépített eszközökkel, a tanórai fejlesztéseken felül, a szaktárgyi pedagógus jelenlétét nélkülözve is hatékonyan csökkenthető a tanulási veszteség mértéke, különös tekintettel a szociális, mentális vagy képességbeli hátrányokkal küzdő gyerekek esetében felhalmozódott tanulási veszteségekre.

A kutatás módszerei

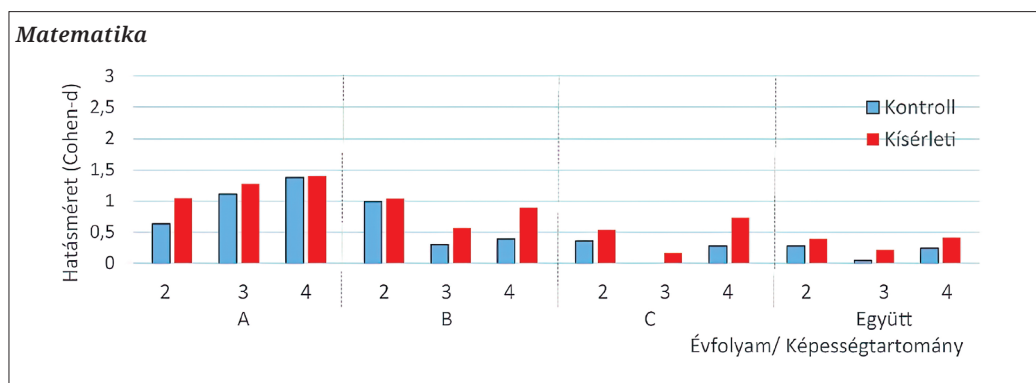
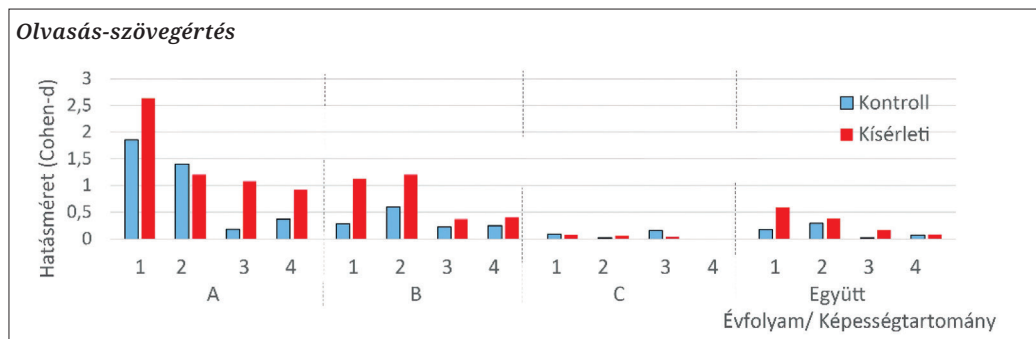
A fejlesztő programok tartalma azokra a témakörökre fókuszált, amelyek tanítása a tavaszi időszakban elrendelt távolléti oktatás időszakára esett. Például a matematika területén a másodikos tanulók számára a megelőző – első – évfolyam második félévének tananyaga, az összeadás és kivonás a 20-as számkörben, míg a harmadik és negyedik évfolyamos diákok számára a szorzás és az osztás fogalmi megértése és a műveletvégzés témaköre került feldolgozásra. A gyerekek minden egyes játékos feladat után megerősítő vagy motiváló visszajelzést kaptak, elakadás esetén pedig további segítséget, illetve célzott fejlesztő feladatokat, ezzel biztosítva a személyre szabott fejlesztés megvalósítását. A feladatok instrukciói meghallgathatók voltak, hogy az olvasási nehézségek ne akadályozzák azok megértését. A fejlesztő programokat október közepétől január végéig érthették el az iskolák. Az adattisztítás során törlésre kerültek azon diákok adatai, akik (1) nem oldották meg az elő- vagy az utótesztet, (2) vagy az időadatok alapján csak végigkattintgatták azokat, illetve (3) nem vettek részt a fejlesztés legalább 80 százalékán. A kísérleti csoport minden egyes tagjához az előteszten nyújtott teljesítmény alapján illesztettünk egy kontrollcsoportos párt (1634 pár eredményei kerültek be az elemzésekbe), biztosítva a két minta közel azonos összetételét, valid összehasonlíthatóságát. Az illesztési algoritmusban első helyen szerepelt, hogy lehetőség szerint azonos osztályból kerüljön ki a pár mindkét tagja, hogy kiküszöböljük a környezeti és a pedagógus hozzáadott értékében lévő különbségek hatását, illetve +/-5 százalékos előteszten nyújtott teljesítménykülönbséget engedélyeztünk az eljárás során. A hatást szórásességben mértük.¹⁷ A fejlesztési időszak tanórai hatását a kontrollcsoport eredményeivel mértük, az azzal összeadandó extra fejlesztés hatását pedig a kísérleti csoport fejlődésével. A diákokat képességszint szerint négy csoportra osztottuk: (1) több mint egy szórással az átlag alatt teljesítők (A jellel jelölt), (2) átlag alatt egy szórásstartományon belüli diákok (B jellel jelölt), (3) átlag felett egy szórásstartományon belüli diákok (C jellel jelölt) és (4) több mint egy szórással az átlag felett teljesítők.

¹⁷ Cohen-d (1988) hatásmérettel: kicsi hatás: $d < 0,2$, igen jelentős hatás: $d > 0,8$ -

Eredmények

A 8–15 alkalmas fejlesztések a teljes minta szintjén akár egy félszórásnyival is nagyobb fejlődést eredményeztek, mint azt a kizárólag tanórai fejlesztésnél tapasztaltuk (3.27. ábra). A megelőző tanév tavaszi időszakának tananyaga kapcsán a legmagasabb képességszint-tartományban lévő diákoknál nem volt kimutatható fejlődés az érintett periódusban (nekik magasabb szintű iskolai, illetve különfejlesztésre lett volna szükségük a továbbfejlődéshez). A legalacsonyabb és az átlagos képességszint körüli diákok fejlődését azonban sikerült gyorsítani és pótolni tanulási veszteségeik egy részét. Azaz módszertanilag megfelelő felépítésű, adaptív és megfelelő ideig, gyakorisággal tartó számítógépes fejlesztő játékokkal a meglévő iskolai fejlesztések mellett a szaktárgyi pedagógus jelenlétét nélkülöző eszközökkel is lehetséges a tanulási veszteségek mérséklése, különös tekintettel a tanulás szempontjából kiemelten fontos területeken és az arra leginkább rászoruló diákok körében.

3.27. ábra: A tanulók szórás egységben kifejezett fejlődése évfolyamonként (1–4.), képességtartományok szerint és együttesen

Összefoglalóan megállapítható, hogy célzott, megfelelő módszertannal kidolgozott, megfelelő ideig tartó fejlesztő programok alkalmazása mellett lehetséges a távolléti oktatás során felhalmozott tanulási veszteségek mérséklése, esetleg azok pótlása.